

Ronde 7

Pascal Bertrand & Astrid van der Meer
Hogeschool Utrecht
Contact: Pascal.Bertrand@hu.nl
Astrid.vanderMeer@hu.nl

Zicht op inhoud en eisen van nieuwe centrale examens Nederlands

1. Aanleiding

Het traject tot actualisatie van het schoolvak Nederlands is enkele jaren geleden gestart. In juni 2024 publiceerde de vakvernieuwingscommissie, in opdracht van het ministerie van OCW, de nieuwe conceptexamenprogramma's voor vmbo, havo en vwo (SLO 2024). In de volgende fase werd de syllabuscommissie Nederlands samengesteld, die de opdracht kreeg om conceptsyllabi te schrijven voor alle schoolsoorten en leerwegen. De commissie stelde specificaties op voor de concepteindtermen die zijn toegewezen aan het centrale examen (ce) (zie: Tabel 1). Het CvTE publiceert in het najaar van 2025 de conceptsyllabi.

Eindterm 1 – *De leerling toont begrip van zakelijke en literaire teksten, passend bij het lees- of luisterdoel.*

Eindterm 2 – *De leerling evalueert en reflecteert op zakelijke en literaire teksten, passend bij het lees- of luisterdoel.*

Eindterm 4 (alleen vmbo) – *De leerling schrijft afgestemd op doel, publiek en context.*

Eindterm 9 – *De leerling toont inzicht in zakelijke en literaire genres.*

Eindterm 10 – *De leerling beoordeelt de overtuigingskracht van een tekst en de auteur of spreker.*

Eindterm 15 vmbo / 16 havo en vwo – *De leerling toont inzicht in het gebruik van literaire middelen bij de interpretatie van teksten.*

Tabel 1 – Eindtermen voor het ce.

2. Samenstelling syllabuscommissie

De syllabuscommissie bestond uit een werkgroep vmbo en een werkgroep havo/vwo, elk met een voorzitter uit het hoger onderwijs. De overige leden waren docenten uit de betreffende schoolsoorten. De werkgroepen werkten samen aan de specificaties, die zij gezamenlijk vaststelden. De commissieleden kwamen wekelijks bijeen en werkten één dag per week aan de opdracht. De commissie werd geadviseerd door een curriculumexpert van SLO, toetsdeskundigen van Cito en de clustermanager Nederlands van CvTE.

3. Werkwijze van de syllabuscommissie Nederlands

De ontwikkeling van de syllabi verliep in drie fasen, die telkens werden afgesloten met een raadpleging over de conceptspecificaties. Voor de raadpleging in fase één (september 2024 - januari 2025) is een groep docenten, deskundigen en leden van LTN benaderd. In fase twee (februari 2025 - mei 2025) zijn experts geraadpleegd over de toetsing van schrijfvaardigheid in het vmbo en zijn de specificaties aan het werkveld voorgelegd. In fase drie (juni 2025 - juli 2025) is feedback gevraagd aan examenmakers van Cito en CvTE.

4. Uitgangspunten syllabuscommissie

De nieuwe conceptexamenprogramma's zijn verdeeld over drie domeinen:

1. Communicatie (A);
2. Taal (B);
3. Literatuur (C).

Eindtermen in domein A zijn beschreven vanuit een communicatief perspectief: taalgebruik als middel om doelen te bereiken en kennis op te bouwen. Het ce toetst lezen en luistervaardigheid (eindtermen 1 en 2). Leerlingen tonen tekstbegrip, reflecteren op bruikbaarheid, betrouwbaarheid en overtuigingskracht, en evalueren teksten vanuit een lees- of luisterdoel. Het luisterdoel geldt uitsluitend voor de digitale examens van vmbo bb en kb. Voor reflectie en evaluatie van teksten is kennis nodig van genres (eindterm 9), argumentatie (eindterm 10) en literaire middelen (eindterm 15 voor vmbo; eindterm 16 voor havo/vwo). Deze kennis uit domeinen B en C versterkt de samenhang met domein A.

Op basis van de karakteristiek, het toelichtingsdocument bij de conceptexamenprogramma's (Herder e.a. 2024) en de opdracht van het CvTE hanteerde de syllabuscommissie de volgende uitgangspunten:

1. In het ce staat diep tekstbegrip centraal, waarbij de drie domeinen in samenhang worden getoetst. Kennis en vaardigheden uit domeinen B en C ondersteunen domein A.
2. Alleen kennis en vaardigheden uit B en C die bijdragen aan tekstbegrip, interpretatie, evaluatie en beoordeling van zakelijke en/of literaire teksten worden gespecificeerd.
3. Niveauverschillen tussen schoolsoorten en leerwegen worden bepaald door de specificaties in de syllabus, en verder uitgewerkt via tekstkeuze en vraagstelling.

5. Nieuwe inhouden centrale examens

De nieuwe conceptexamenprogramma's voor Nederlands bevatten vernieuwde eindtermen die leerlingen helpen om teksten beter te begrijpen en te beoordelen. Genrekennis (eindterm 9) is nieuw: leerlingen leren dat teksten specifieke kenmerken hebben die bepalend zijn voor interpretatie en betrouwbaarheid. Ze herkennen variaties binnen genres en combinaties van genrekenmerken, wat essentieel is bij het beoordelen van de bruikbaarheid van teksten.

Overtuigingskracht (eindterm 10) is vernieuwd voor alle schoolsoorten. Vmbo-leerlingen leren argumentatie analyseren via logos (logica), ethos (geloofwaardigheid) en pa-

thos (emotie). Ze maken onderscheid tussen feit en mening en kunnen aanwijzen hoe een auteur probeert om de boodschap kracht bij te zetten of emoties op te roepen bij het publiek. Ook voor havo- en vwo-leerlingen zijn de termen logos, ethos en pathos nieuw. Daarnaast kunnen zij argumentatie kritisch beoordelen aan de hand van een vaste set vragen.

Daarnaast analyseren leerlingen hoe literaire middelen (eindterm 15 voor vmbo, eindterm 16 voor havo/vwo) bijdragen aan de boodschap en het beïnvloeden van het publiek. Leerlingen van vmbo gl/tl, havo en vwo zijn daarnaast in staat om *framing* te herkennen en te analyseren en zodoende te bepalen hoe een auteur, met behulp van taal, een beeld van een onderwerp of persoon oproept, waarbij informatie benadrukt, verborgen of verdraaid wordt.

Een belangrijke vernieuwing is de opname van literaire teksten in het centraal examen, naast zakelijke teksten. Deze teksten variëren in niveau en onderwerp, afhankelijk van de schoolsoort. Door deze toevoeging wordt de samenhang tussen zakelijke en literaire teksten zichtbaar, evenals het effect van literaire middelen en taalkeuzes. Zo krijgt kennis uit domein C (Literatuur) een functionele toepassing binnen receptieve vaardigheden in domein A (Communicatie).

6. Vooruitblik

In augustus 2025 heeft de syllabuscommissie de conceptsyllabi afgerond. De volgende stap is de fase van beproeven. In het schooljaar 2025-2026 worden de nieuwe examenprogramma's en syllabi op scholen getoetst. De uitkomsten kunnen leiden tot aanpassingen in de examenprogramma's en syllabi.

7. Bijeenkomst

Tijdens de bijeenkomst gaan we in op de totstandkoming van de syllabi. Hierbij staan drie vragen centraal:

1. Wat verandert er nu precies?
2. Wat blijft hetzelfde?
3. Wat vraagt het van de docent Nederlands?

We laten zien wat de specificaties inhouden en verkennen samen wat ze betekenen voor de onderwijspraktijk.

Referenties

- Herder, A., J. Pleumeekers & N. Van Schaik (2024). 'Toelichtingsdocument Conceptexamenprogramma's Nederlandse taal en literatuur voor vmbo, havo en vwo'. Amersfoort: SLO.
- SLO (2024). 'Examenprogramma's Nederlands'. Online raadpleegbaar op: <https://www.slo.nl/thema/meer/actualisatie-kerndoelen-examenprogramma/actualisatie-examenprogramma/examenprogramma-nederlands/>.
-